

УДК 378.134

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2019.66-1.19>**Чжоу Ілей**аспірантка кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕННЯ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ В МУЗИЧНІЙ ОСВІТІ

Статтю присвячено аналізу поняття «мультикультуралізм», історії його виникнення, а також проблемі мультикультуралізму у музичній освіті Китаю. Відмічено, що термін «мультикультуралізм» означає поважне ставлення більшості населення до меншин, однаковий статус різних культурних традицій, право індивіда на вибір своєї ідентичності. Визначено, що мультикультурна освіта має містити у собі три основні елементи: навчання, виховання та інформаційно-просвітницьку діяльність. Мультикультурне навчання має на меті дати суму знань, умінь, навичок, які висвітлюють полікультурність суспільства; у царині виховання особливо важливо виокремити виховання громадянськості, тобто сукупності інтелектуальних і нормативних позицій та відповідних зразків поведінки, головних цінностей і цілей, які є основою емоційних та інтелектуальних характеристик індивіда. Показано, що є декілька основних моделей мультикультуралізму (канадська, американська, німецька, австралійська тощо), певна його типологія («моралістичний», постмодерністський, «фундаменталістський» типи), різні форми практичної політики, які мають враховувати культурне розмаїття суспільства. Виявлено, що дослідження мультикультурної музичної освіти Китаю зосереджено у чотирьох напрямках: перший розкриває концепції та принципи багатокультурної музичної освіти; другий – мультикультуралізм в музичній освіті за кордоном; третій – впровадження принципів мультикультуралізму у музичну освіту Китаю; четвертий – наслідування китайської народної музичної культури в музичній освіті.

Доведено, що мультикультурна освіта, яка орієнтована на рівність і справедливість для різних груп, створює нову наукову теорію і практику, що відображає досвід людей з різними соціальними історіями. В ході аналізу було виявлено, що дослідження китайських науковців охоплюють дуже широкий спектр проблем мультикультуралізму. Водночас такі питання, як зміст музичної освіти на принципах мультикультуралізму, методи та засоби його впровадження у практичну діяльність університетів, особливості мультикультуралізму на різних рівнях музичної освіти, є недостатньо дослідженими й конкретизованими.

Ключові слова: мультикультуралізм, полікультурність, музична освіта Китаю.

Постановка проблеми. Однією з важливих рис сучасного світу є культурне розмаїття, значущість якого зростає. Сучасні держави розвиваються в умовах глобальної інтеграції, поглиблення взаємодії культур, стрімкого зростання міжкультурних комунікаційних процесів. Суперечливий вплив таких процесів на суспільний розвиток зумовлює необхідність розв'язання низки стратегічних завдань, зокрема: збереження й розвиток усіх культурних складників соціуму; вирішення міжкультурних протиріч шляхом реалізації рівноправного діалогу між сторонами конфлікту; підтримка культурного розмаїття; консолідація суспільства навколо спільних цінностей. Одним із шляхів подолання конфліктних ризиків у полікультурних країнах є філософія мультикультуралізму. Його фундаментальними засадами є рівноправність будь-яких культурних форм, пріоритет «культурного розмаїття» та максимальна толерантність у міжкультурних відносинах. Однак втілення принципів мультикультуралізму у полікультурних суспільствах має свої особливості, різні форми

та засоби реалізації, зокрема, застосування засобів мистецтва як одного з носіїв культурних традицій народу. Це зумовлює необхідність аналізу феномену мультикультуралізму в контексті перспектив його практичного втілення як принципу побудови національних систем освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «мультикультуралізм», історія його виникнення та розвитку, позитивні й негативні прояви у сучасних полікультурних суспільствах досліджуються в чималій кількості наукових праць. Особливу увагу цій тематиці приділяють такі науковці, як В. Вардеккер [8], С. Бондарук [1], А. Перотті [6], М. Рагозін [7] та інші. Дослідження проблеми мультикультуралізму здійснюється за такими напрямками: роль мультикультуралізму в освітній діяльності (А. Перотті, М. Рагозін); етнічні та мовні проблеми (О. Антонюк, О. Биков, В. Вардеккер, С. Бондарук та інші). Р. де Кодіак розглядає багатозначність терміну «мультикультуралізм», але його дослідження ґрунтуються на матеріалах лише Франції, що не дає повної уяви

про позитивні і негативні риси цього феномену в країнах Східної Європи [4]. Також проблеми мультикультурної освіти висвітлюють наукові розвідки китайських вчених, які можна розподілити за такими напрямками: аналіз сучасної музичної освіти Китаю (Гуань Цзяньхуа [11], Чен Конг [9], Хуа Фангу [9], Ю Сяоцзін [9]); вивчення аспектів музичної освіти Західної Європи та США (Чен Ронхуй [12], Чжан Яньпін [9], Чжан Вей [9]); розробка концепції реалізації мультикультурної музичної освіти Китаю (Ян Ян [9]).

Мета статті – аналіз підходів науковців до визначення поняття «мультикультуралізм» в освіті.

Виклад основного матеріалу. Термін «мультикультуралізм» з'явився в науковому обігу наприкінці 1980-х років. Він означає поважне ставлення більшості населення до меншин, однаковий статус різних культурних традицій, право індивіда на вибір своєї ідентичності тощо.

Однією з характерних рис мультикультурного суспільства є те, що людина зберігає свою ідентичність попри впливи інших культур. Дослідження науковцями основних соціально значущих компонентів культури (пізнавальних, нормативно-ціннісних, оцінних, поведінкових) свідчить про те, що кожна особистість може належати до кількох культур, а представники меншин можуть повноцінно інтегруватися у суспільство, зберігаючи при цьому сукупність власних етнокультурних, психічних, ціннісних та інших специфічних національно зумовлених ознак.

На думку С. Дрожжиної, мультикультуралізм – це стан, процеси, погляди, політика культурно неоднорідного суспільства, орієнтовані на свободу вираження культурного досвіду, визнання культурного розмаїття; культурний, політичний, ідеологічний, релігійний плюралізм, визнання прав меншин як на суспільному, так і на державному рівні [3, с. 94]. На думку О. Павлової, розвиток Європейського Союзу – яскравий приклад орієнтації саме на мультикультуралізм, а не на розбудову загальної культурної ідентичності. Адже ані держави-члени, ані окремі регіони не демонструють явної готовності до єдиної ідентичності, до повної втрати самотності [5].

С. Дрожжина також вважає, що «мультикультуралізм, заснований на загальнолюдських цінностях, на принципах рівноправного співіснування різних форм культурного життя, в тому числі й субкультурних форм, може стати для полікультурного, фрагментованого суспільства такою об'єднавчою ідеологією [2, с. 58]».

Авторка, досліджуючи проблеми мультикультуралізму в освіті, стверджує, що «мультикультурна освіта має містити у собі три основні елементи: навчання, виховання та інформаційно-просвітнянську діяльність. Мультикультурне навчання має на

меті дати суму знань, умінь, навичок, які висвітлюють полікультурність суспільства, в просторі якого живе індивід [3, с. 98]. Науковець наводить перелік дисциплін, які мають бути у навчальних планах, програмах полікультурних спільнот (історія народів, етнополітика, міжкультурні комунікації, культурологія, етнічна психологія, мовознавство тощо).

У царині ж виховання особливо важливо виокремити виховання громадянськості, тобто сукупності інтелектуальних і нормативних позицій та відповідних зразків поведінки, головних цінностей і цілей, які є основою емоційного та інтелектуального ангажування індивідів, їх почуття ідентифікації та прийняття наявної традиції, головних цінностей політико-культурної спільноти [3, с. 44].

Отже, сучасні науковці визначають мультикультуралізм як ідеологію та соціальну умову, що визнає цінність культурного плюралізму, значущість розмаїття культурних форм. За таких умов цементуючим фактором полікультурного суспільства можуть бути тільки загальнолюдські цінності, дотримання прав людини в усіх сферах життя. Саме мультикультуралізм, заснований на загальнолюдських цінностях, на принципах рівноправного співіснування різних форм культурного життя, стає у сучасному світі об'єднавчою ідеологією.

Є декілька основних моделей мультикультуралізму (канадська, американська, німецька, австралійська тощо), певна його типологія («моралістичний», постмодерністський, «фундаменталістський» типи), різні форми практичної політики, які враховують культурне розмаїття суспільства (мультикультурна освіта, автономія тощо).

Що ж до побудови освіти на принципах мультикультуралізму, то сучасна філософія освіти США підкреслює важливість питань конструювання нового погляду на світ, усвідомлення ролі кожного індивіда в суспільстві та відносин між представниками різної статі, сексуальної орієнтації, раси, етнічності, класу, релігії, віку тощо, які не піднімалися попередньою системою освіти. В результаті отримання більш збалансованого знання студенти та викладачі, розширюючи кругозір і способи мислення, стають більш неупередженими і чутливими до Інших. Головним завданням сучасної освіти США стає деконструкція стереотипів, ненавішуння ярликів і формування толерантного ставлення до людей з різним соціальним підґрунтям.

Ситуацію з мультикультурністю в суспільстві США дуже яскраво передає метафора річки, що запропонована американським освітянином і засновником центра мультикультурної освіти REACH Г. Говардом [8, с. 46]. Він показує, що різні статі, раси, культури і способи життя, які представлені в суспільстві, схожі на різні потоки, що втікають у річку. Кожен потік має свої відмінності, їх поєднання робить річку унікальною й постійно її змінює.

Однією з актуальних тем освіти Китаю є також проблема мультикультуралізму. За останні роки з'явилася низка наукових розвідок, присвячених цьому питанню. Дослідження мультикультурної освіти зосереджені у чотирьох напрямках: перший розкриває концепції та принципи багатокультурної музичної освіти; другий – мультикультуралізм у музичній освіті за кордоном; третій – впровадження мультикультуралізму у музичну освіту Китаю; четвертий – наслідування китайської народної музичної культури в музичній освіті. Теоретична розробка цих напрямів ефективно сприяла створенню теорії мультикультурної музичної освіти Китаю. Проте, на думку китайських науковців, потребують удосконалення розвідки у галузі методів мультикультурної музичної освіти Китаю, дослідження мультикультурної музичної освіти Китаю, її національних особливостей. Коротко розглянемо зміст цих напрямів за науковими розвідками.

Зміст першого напрямку полягає в аналізі поточної ситуації музичної освіти Китаю, викладу концепцій і теорії мультикультурної музичної освіти, порад щодо необхідності мультикультурної музичної освіти.

Найбільш відомими з цих позицій є дослідження Гуань Цзяньхуа («Міжкультурне спілкування і музична освіта в різних культурах», «Освіта і музична освіта постмодерну», «21-е століття: музична освіта в різних країнах світу» тощо [11, с. 121]). У своїх розвідках автор пояснює концепції і принципи мультикультурної музичної освіти, музичну антропологію Китаю і музичну освіту з погляду мультикультурної освіти. Висновки науковця спрямовані на те, щоб підкреслити важливість мультикультурної музичної освіти, сприяти реформі китайської музичної освіти.

Деякі вчені надають аналіз мультимузичній освіті з погляду міждисциплінарної теорії, яка пояснила важливі категорії і принципи, й додатково досліджують концепції і принципи мультикультурної музичної освіти Китаю («Музична антропологія» Чена Конга, «Музична освіта мультикультурного мистецтва» Хуа Фангу, «Стили музичної освіти» Ю Сяоцзін (з погляду філософії культури) [10, с. 54]).

Основною думкою наукових досліджень цього напрямку є положення про те, що сучасний світ перебуває у центрі глобалізаційних процесів. Вивчення тенденцій в освіті показало, що однією з основних є тенденція до розвитку мультикультуралізму. Сприймаючи цю тенденцію як одну з основних, важливим стає наслідування культурного розмаїття світової освіти. Результатом цього процесу має бути реформування музичної освіти Китаю на принципах мультикультуралізму. В такому аспекті музична освіта стає обов'язковою.

Обсяг другого напрямку досліджень мультикультурної музичної освіти за кордоном сконцентрований на цьому аспекті музичної освіти Західної Європи та США. Види досліджень здебільшого відображені у двох напрямках:

– вивчення та впровадження західних мультикультурних музичних концепцій в освіту, доктрин і методів досвіду, щоб всебічно зрозуміти значення мультикультурної музичної освіти й застосувати досвід західних науковців («Особливості й концепції сучасної американської музичної освіти» Чена Ронхуй [12, с. 61]; «Про мультикультурну музичну освіту» Чжан Яньпін і Чжан Вей; «Німецька мультикультурна музична освіта 20-го століття» Ян Яни тощо [10, с. 34]);

– використання методу порівняльного вивчення музичної освіти для порівняння зарубіжної мультикультурної музичної освіти з китайською, щоб китайські вчителі музики могли виконувати просвітницьку роль.

Третій напрям стосується розробки концепції реалізації мультикультурної музичної освіти в Китаї. Наукові розвідки у цій галузі охоплюють широкий спектр особливостей, досліджують вертикальні та горизонтальні взаємозв'язки. З вертикального погляду об'єкт дослідження охоплює впровадження мультикультурної музичної освіти в освітню практику (дошкільна, початкова, середня та вища освіта), з горизонтального – обсяг досліджень включає добір учителів, вибір підручників та методів навчання в системі музичної освіти.

Четвертий напрям характеризує спадковість китайської народної музичної культури в мультикультурній музичній освіті. Більшість з цих досліджень підтверджують концепцію мультикультурної музичної освіти і підкреслюють, що китайська народна музична культура має посідати домінуючу роль в мультикультурній музичній освіті, також необхідно робити акцент на вивченні китайської місцевої музичної культури.

Висновки і пропозиції. Отже, можна зробити висновок, що мультикультурна освіта, яка орієнтована на рівність і справедливість для різних груп, створює нову наукову теорію і практику, що відображає досвід людей з різними соціальними історіями. Впровадження таких змін в освіту допомагає висвітлити і підняти нові питання, що приводять до змін у самосприйнятті, ціннісних орієнтаціях тих, що навчаються, та до більш повного розуміння світу. Дослідження ж китайських науковців охоплюють дуже широкий спектр проблем мультикультуралізму у музичній освіті Китаю. Водночас, на нашу думку, такі питання, як зміст музичної освіти на принципах мультикультуралізму, методи та засоби його впровадження у практичну діяльність університетів, особливості мультикультуралізму на різних рівнях музичної освіти, є недостатньо дослідженими й конкретизованими.

Список використаної літератури:

1. Бондарук С.О. Досвід західних демократій та мультикультурний розвиток в Україні : матеріали II міжнародної наукової конференції (Одеса, 24–26 травня 2002 р.). Укладач Л. Марголіна. Київ : Ай Бі, 2003. 729 с.
2. Дрожжина С.В. Культурна політика сучасної полікультурної України: соціально-філософський та правовий аспекти : монографія. Донецьк : ДонДУЕТ, 2005. 196 с.
3. Дрожжина С.В. Мультикультуралізм: теоретичні і практичні аспекти *Етнополітологія, політичний менеджмент*. № 3, 2008. С. 96–106.
4. Ронан де Кодак. Мультикультуралізм. ЄС та США: менеджмент та імміграція. URL: <http://www.immigranty.qxd>.
5. Павлова Е.Б. Идеи мультикультурализма в формировании идеологии глобализирующегося общества. *Теоретические аспекты*. URL: <http://www.sir.edu>
6. Перотті А. Виступ на захист полікультурності. Львів : Кальварія. 2001. 128 с.
7. Рагозін М.П. Демократія від А до Я: словник-довідник. Донецьк : Видавництво «Донбас», 2002. 203 с.
8. Howard G. R. We can't teach what we don't know: white teachers, multiracial schools. New York, NY: Teachers College Press, 2006. 172 p.
9. Wardekker W. L. Identity, plurality and education. *Philosophy of education*. URL: http://x.ed.uiuc.edu/EPS/PES – Yearbook / 95_docs/wardekker.html (8p.)
10. 刘英洁 林能杰. 中国多元文化音乐教育研究的回顾与思考 (2000–2011) 吉林艺术学院学报·学术经纬 2012 年第 6 期 (Лю Инцзе, Лин Нэнцзе. Китайское мультикультурное музыкальное образование. Обзор и мышление (2000–2011). Журнал колледжа искусств Цзилинь. Академический Цзинвэй. Вып. 6, 2012).
11. 管建华. 文化策略与世界多元文化教育的思考 [J]. 中国音乐, 2005(2) : 1–8. (Гуань Цзяньхуа. Культурная стратегия и мышление о многокультурном образовании в мире [J]. *Китайская музыка*, 2005, Вып 2. С. 1–8.)
12. 陈蓉辉. 当代美国音乐教育的特征与理念 [J]. 外国教育研究, 2004(2) : 61–64. (Чен Ронхуй. Особенности и концепции современного американского музыкального образования [J]. *Foreign Education Research*, 2004, Vol. 2. С. 61–64).

Zhou Eli. Areas of research of multiculturalism in musical education

The article is devoted to the analysis of the concept of “multiculturalism”, of its history, and the problem of multiculturalism in music education in China. It is noted that the term “multiculturalism” means respectful attitude of the majority of the population towards minorities, equal status of different cultural traditions, the right of the individual to choose their identity. It is determined that multicultural education should include three basic elements: education, training and outreach activity. Multicultural education aims to give the amount of knowledge, competence and skills that highlight the multicultural society; in the field of upbringing, it is especially important to distinguish the upbringing of citizenship, that is, the totality of intellectual and normative positions and corresponding patterns of behaviour, core values and goals that underlie the emotional and intellectual characteristics of the individual. It is shown that there are several basic models of multiculturalism (Canadian, American, German, Australian, etc.), a certain typology (“moralistic”, postmodern, “fundamentalist” types), and various forms of practical politics that should take into account the cultural diversity of society. China’s study of multicultural music education has been found to focus on four areas: the first reveals the concepts and principles of multicultural music education; the second is multiculturalism in music education abroad; the third is the implementation of the principles of multiculturalism in China’s music education, and the fourth is the imitation of Chinese folk music culture in music education.

It has been proven that multicultural education, which is focused on equality and justice for different groups, creates a new scientific theory and practice that reflects the experience of people with different social histories. The analysis found that studies by Chinese scholars cover a very wide range of problems of multiculturalism. At the same time, issues such as the content of music education on the principles of multiculturalism, the methods and means of its implementation in the practical work of universities, the features of multiculturalism at different levels of music education are not well researched and specified.

Key words: multiculturalism, music education of China.